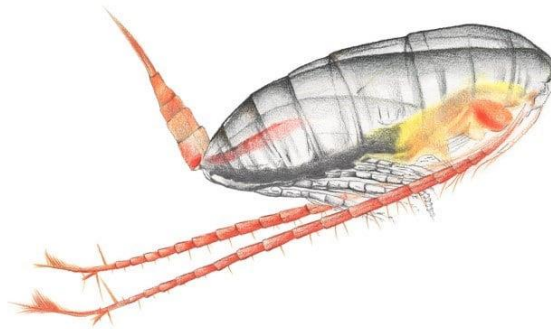

Raudåta

Raudåta er en viktig liten skapning. Den har en nøkkelrolle i næringskjeden, er næringsrik og lite giftig. Det kommer stadig nye oppdagelser om hvor sunn den er. Den egner seg til ADHD-medisin med mere. Leveransene til apotekene er så liten at det ikke er noe å snakke om.

Men nå er raudåta i fare. Oppdrettsnæringa trenger den til fôr. Den løser næringas mange problemer. Fôret oppdrettsnæringa har til rådighet gjør laksen til en vegetarianer. I dag får laksen mye det samme fôret som kyllingen. Mye av foret går ufordøyd gjennom fisken. Det som synker til bunnen, forurenser. Fettet laksen har i dag kan ikke måle seg med det marine omega-fettet. Med raudåte slipper en å tilsette fargestoff. En regner med å gjøre laksen mindre giftig med raudåte. Så er raudåta kortreist fôr og da kan ikke næringa bli beskyldt for å medvirke til nedhugst av regnskog. Skal næringa vokse må de finne mer fôr fra havet. Derfor er de så ivrig å starte fiske etter raudåta. Da blir det snakk om å fange mer raudåte enn den mengden sjømat Norge omsetter.

Skal vi høste så mye raudåte må vi først studere denne skapningen. Vi deler næringskjeden inn i produsenter, primærkonsumenter og predatorer som også kan kalles rovdyr. Vi har fra tre til fem nivå der vi mennesker er i enden av næringskjeden fordi «ingen» spiser oss.

Produsentene er grønne vekster. På jorda er det gras, trær, grønnsaker, frukt og bær. Til og med menneskene kan spise noe av primærkonsumentene som grønnsaker, bær og frukt, men ikke gras. Derimot har vi mange dyr som gjør produsentene om til biomasse, eksempelvis ku, sau, geit og mange ville dyr og fugler. Noen bruker vi som husdyr, så menneskene har god kontroll med produksjonen av biomasse på landjorda.

I sjøen er det verre. Det er algene som omdanner sollys til energi. Primærkonsumentene er i hovedsak krill, ishavsåte og raudåta. Krillen er i antarktisk og ishavsåta i arktisk. Raudåta er vår viktigste primærkonsument utafor vår kyst. Den er vår flaskehals i næringskjeden. Forsvinner den, må resten av predatorene i havet spise hverandre. Tilskudd av proteiner, eggehvitestoffer, eller det vi kaller for energi, stopper opp. De andre smådyr i havet er snyltere og sørger bare for resirkulering av energi. Uten primærkonsumenten er det ikke noe å høste for noen av predatorene, heller ikke for menneskene.

Fisket er kanskje ikke den største trusselen mot raudåta. Alarmen gikk da vi så at bare små mengder av avlusningsmiddelet hydrogenperoksid angrep reka og drepte raudåta. Raudåte er et skalldyr som i likhet med lakselus, ikke tåler kjemikalier.

«*Seismisk skyting skadar ikkje raudåte noko særleg*», sier [Havforskningsinstituttet](#) (HI). De innrømmer altså at den skader raudåta litt. Det er skutt en del seismikk. [Naturvernforbundet](#) melder at 70% av raudåta har forsvunnet i Nordsjøen i de siste 50 årene. Det er mens oljealderen har pågått.

Er det oljenæringa eller klimaet som er skyld i denne nedgangen av primærkonsumenten? Uansett har de begge kommet nordover. Bakteppet er derfor at vi allerede har skadet bestanden og mye tyder for at denne skaden vil fortsette også her i gytefeltene. Da er det ikke tid for å starte med enda en belastning som fangst er.

Fiskerne er engstelig for at det er blitt mindre raudåte i havet. Det hevdes at fisken ikke er så feit der det har foregått tråling etter raudåta. Da kan det tenkes at trålen ødelegger vel så mye av raudåta som de klarer å fiske. Fiskernes meldinger må aldri ignoreres.

Det fokuseres på at raudåta er et av jordas største arter og derfor behøver vi ikke å være redd for at vi skal fiske den opp. Det må være skrivebords teoretikere som uttaler seg. Vi snakker om en skapning som er ca 2 mm. Vi kan knapt se den. Den kan ikke telles, bare beregnes. Vi har ennå ikke forstått syklusen til denne skapningen. Sannsynligvis lever den et år, formerer seg når planteplanktonet gror. Det skjer når sola kommer tilbake. Oppgaven til raudåta er å spise planteplanktonet. Dermed gjøre de alger om til biomasse.

Vi må derfor være forsiktig med raudåta. Da det heller ikke er noen andre dyreplankton hos oss som kan beite på planteplankton, risikerer vi å ødelegge balansen i havet. Raudåta er vårt vern mot at våre fjorder skal gro igjen. Algeoppblomstringer vi har hatt for ikke lenge siden, drepte bl.a. laksen i merdene. Det ser ikke ut til at forskerne har brydd seg om balansen i naturen, den kan fort vippe.

Uten tvil er det stort overskudd av raudåte enkelte år. Andre år er det mindre. At vi høster av «toppene» skulle i utgangspunktet ikke bety noe. Men det er overfloden som gjør at vi får gode fiskeår. Disse svingningene gir direkte utslag i om det blir gode torskeår, gode sildeår osv. Slipper vi til fiske etter raudåta for oppdrettsnæringa, så må leveransene være stabile og store. Derfor vil det bli fisket ikke bare i toppårene, men også i bunnårene. Da er fiske et større inngrep og gjør mer skade. Vi må ikke ødelegge økobilansen i havet.

Den viktigste rollen raudåta har, er å være mat for mange fiskearter. Den kommer opp av havdypet der den har overvintra. Så begynner den å beite på planteplanktonet når sola er tilbake hos oss. Den er kjapp med å formere seg. Rogna den lager blir da den første føden til fiskelarver. Golfstrømmen er med på å samle planteplankton, dyreplankton, egg, larver og yngel. Vi har det perfekte blandinga for et rikt oppblomstring av biomasse i havet utafør hos oss. Derfor har vi og et av verdens rikeste fiskerier. Her er det mange ukjente faktorer som gjør at vi må slå et slag for føre-var-prinsippet.

Lønnsomt fiske vil skje der oppveksten og konsentrasjonen er størst. Det vil ikke foregå på Atlanterhavsdypet der åta overvintrer. Det vil først være hensiktsmessig å tråle når raudåta

kommer opp til overflata, drevet inn til kysten og har begynt å vokse. Fødestua for de fleste fiskeslag er akkurat i vekstsonene til raudåta. Det er her de nye årsklasser av alle fiskearter er.

Det lar seg ikke gjøre å fiske med finmasket nett på størrelse med millimeteren, uten å få planteplankton, egg, larver og yngel i trålen. Planteplankton gjør at trålen må vaskes. Da tilføres kjemikalier i oppvekstområdet for den yngel som skal vokse opp og gi grunnlag for den norsk-arktiske torskestammen. Begynner vi å ta yngelen så ødelegger vi vår viktigste fornybare ressurs.

Vi burde ha lært da vi på 90-tallet satte torskekvotene i tonn i stedet for å ta hensyn til antall individ. Det er individene vi må verne. For å høste optimalt, må vi ta fisken når den er størst mulig, og i hvert fall ikke før den er kjønnsmoden.

Gytinga skjer i april og i juni får vi yngel. Så beroliges vi med at fisket ikke skal skje før om sommeren når eggene er klekket. Da er også raudåta størst. Men da er også yngelen mest levedyktig. Det er den yngelen som har klart seg best, vi da fisker på. Da er ikke overlevelsesprosenten 1 promille som Havforskningsinstituttet (HI) beregner, men kanskje 50 %. Den yngelen som nå ikke overlever, vil dessuten blitt nødvendig mat til den fisken vi skal leve av. Her er det ikke overskudd.

Av 1 million gyteeegg hevder forskerne at bare 5,8 individer torsk vil nå kjønnsmoden alder. Denne dødeligheta fra naturen sin side brukes til å bagatellisere om noen larver kommer som bifangst. HI konkluderer med at det bare går med en torsk pr 1 tonn raudåte som fiskes. Dette er ikke seriøs forskning, det er tallmagi. Og da må vi og kunne leke med tallene til HI. De prøver å dele opp bifangstene med å dele dem opp til hvert tonn raudåte. Men la oss snu på regnestykket. Innblanding av larver pr tonn raudåta i 2021: Sild 13702, Uer 4673, Torsk 3953, andre arter 3568 individ. Det blir 26 tusen individ pr tonn raudåte som bifangsten i 2021. (K&F uke 31,2022)

Så må vi se på hva det skal fiskes. Totalbestanden av raudåta er beregna til 300 mill. tonn i Norskehavet og det skal kunne høstes 1 % av dette. Det er 3 mill. tonn. Gange dette med 26 tusen individ. Det vil bli 78 mrd. individ. Og det kaller de ubetydelig?

Så sies det at raudåtefangsten i år bare var 1300 tonn, men at det vil kunne åpnes for 15000 tonn fanget kystnært i 2023. Av vårt regnestykke, bygd på fangstene i 2021, er det tatt 34 millioner individ i år og til neste år, i 2023, vil det bli tatt 390 mill. individ av den yngel som har størst overlevelsesmulighet fordi den er kommet lengst i utviklinga. Det tillates et fiske som ødelegger villfiskebestanden.

Eller vi kan regne utfra tillatt bifangst på 10 %. Av 3 mill. tonn blir det 300 tusen tonn yngel. Og vi som trodde at reguleringsmyndighetene hadde lært at vi ikke må fange fisk før den er kjønnsmoden.

For oppdrettsnæringa gjør yngelen samme nytte som raudåta. Yngelen er naturlig og godt fôr til laksen, bedre enn kyllingfôret den får i dag. Vi kan ikke stole hverken på raudåtefiskerne som får betalt i tonn, eller på fabrikkene som produserer fangsten. De får betaling i vekt uansett om det er raudåte eller yngel. Kan vi stole på HI som får sine budsjetter fra ei regjering som spør etter løsninger for å få opp oppdrettsproduksjonen.

Det skal gjøres prøver om bord i båtene. Så sendes prøvene inn til HI. Uke 30 melder HI at innblandinga var ubetydelig for fiskebestanden. Kontrollmyndighetene godtok at en sluttet å telle egg i prøvene. For å spare penger har de sluttet med å sette alle prøvene inn under mikroskop, slik en gjorde før. Dataprogram skal nå plukke ut prøver til analysen. En fullverdig undersøkelse gjøres bare av et lite utvalg av prøvene. Er det ikke da litt frekt å si at de tar tre prøver av alle kast, et i bunn, et midt i og et i toppen av trålhivet?

Zooqa-direktøren sier at de ikke ønsker innblanding av yngel for det svekker kvaliteten på produktet de skal gi oppdrettsnæringa. Yngelen gir mer biomasse og er naturlig føde for laksen. Det skulle vært interessant å høre hvorfor yngel forurensar raudåteblokkene? Eller er det bare opportunt å si at de ikke er ute etter småfisk?

Fagsjef i Zooqa AS er Alice Pedersen. Hun tok doktorgraden på raudåte ved UIT med professor Kurt Tande som veileder. Han er også grunder for Zooqa AS for å kommersialisere produktet og Pedersen ble den første ansatte. Båtene leverer 25 kilos frosne blokker til fabrikkene på Sortland. De ser for seg dette som en stor nasjonal industri for eksport.

Jørgen Berge ved UIT skryter av at UIT har vært med på å skape næring av en ny ressurs i havet. UIT er ikke lenger uavhengig og fri, de har direkte interesser å levere de ønskede svar næringa og regjeringa ønsker.

Havforskningsinstituttet får penger av ei regjering som ber dem om å finne løsninger på større oppdrettsproduksjon. Vi har dessverre ikke en uhildet forskning lenger, vi har fått en bestillingsforskning. Dermed har vi en markedstilpasset forskning som bagatelliserer problemene og tøyser grensene for hva naturen og havet tåler.

Sjømatnæringa sine ambisiøse mål er en trussel for den ville fisken som holder seg med mat sjøl. Fisk i merdene er ikke bærekraftig. Dette kaller de for et grønt skifte. Det grønne skiftet kan bli svært farlig, det kan føre til svart hav.

Frode Bygdnes,

bygdnes@online.no

Art	Antall larver per tonn fangst
Sild	13702
Uer	4673
Torskefisk	2148
Torsk	1805
Tobis	1410
Tangsprell	777
Sei	687
Hornkvabbe	226
Lodde	143
Dvergulke	121
Hyse	78
Vanlig ulke	71
Ringbuk	46
Flyndrefisk	9

Havforskninga fordeler antall artsindivider pr. tonn raudåte.

Illustrasjon fra Kyst og Fjord, uke 31 august 22, side 11.